

Висновки

На сьогодні акціонерна організаційно-правова форма ведення бізнесу набула широкого поширення у сфері сільського господарства України, оскільки суттєво впливає на вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням сталого економічного зростання. Водночас потрібно враховувати, що сучасний економічний, соціально-політичний розвиток України відбувається в умовах зростання впливу інтеграційних процесів, що характерно до сучасного етапу розвитку світового господарства.

У сучасних умовах акціонерна форма підприємництва виступає могутнім засобом побудови господарської системи, що базується на недержавних формах суспільної відповідальності. При цьому широке освоєння акціонерних форм сприяє утвердженню дійсно справедливого характеру привласнення засобів і результатів виробництва, а саме долається відчуженість від власності безпосередніх працівників підприємств.

Головними перевагами акціонерного товариства є наявність достатньо могутнього механізму залучення грошових коштів; обмежена відповідальність власників підприємства, розпорощення підприємницького ризику серед більшості

акціонерів; можливість досягати економічних переваг, здійснюючи великомасштабне виробництво; організаційна стійкість підприємства.

Література

1. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. №514-IV.
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. – 2-ге вид. доп. і перероблене / В.Г. Андрійчук – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
3. Дем'яненко С.І. Менеджмент аграрних підприємств: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2005. – 347 с.
4. Довгань Л.Є., Пастухова В.В., Савчук Л.М. Корпоративне управління: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007. – 180 с.
5. Євтушевський В.А. Корпоративне управління: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 406 с.
6. Козаченко Г.В., Воронкова А.Е. Корпоративное управление: Учебник для студентов высших учебных заведений. – К.: Либра, 2004. – 368 с.
7. Основи аграрного підприємництва / За ред. М.Й. Маліка – К.: Інститут аграрної економіки, 2000. – 582 с.

Е.Ф. МОНАСТИРСЬКА,

аспірантка, Тернопільський національний економічний університет

Методологічні підходи до дослідження інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства

У статті визначено роль і значення інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства. Обґрунтовано необхідність формування методологічних підходів до дослідження інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства.

В статье указаны роль и значение инвестиционного механизма реализации природоохранных мероприятий предприятия. Обоснована необходимость формирования методологических подходов к исследованию инвестиционного механизма реализации природоохранных мероприятий предприятия.

The article outlines the role and value of the investment mechanism of environmental protection enterprises. The development of methodological approaches to study the investment mechanism of environmental protection enterprises.

Постановка проблеми. Особливості реалізації природоохоронної діяльності та здійснення природоохоронних заходів в умовах ринкової економіки, що розвивається, складність інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємств, неоднозначність розвитку останнього зумо-

вляють необхідність систематизації, виокремлення та формування підходів, принципів і прийомів дослідження, застосування множини методів, використання категоріально-понятійного апарату пізнання щодо їх дослідження. Поряд із наявними напрацюваннями в галузі методики та методології дослідження інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємств (Л. Мельник, Ю. Ніколаєв [4, 5] та ін.), залишається ряд проблем, які торкаються вивчення окремих складових реалізації і розвитку інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства, багатоваріантності вибору методів та інструментів цього механізму, особливостей реалізації природоохоронних заходів підприємства. Акцентування уваги на цих ключових моментах і проблемних точках, формування теоретичних підвалин дослідження та вивчення практичних результатів функціонування інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства, визначають напрям дослідження сутності проблеми, формування методологічних принципів і підходів дослідження процесів та явищ.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Загальнотеоретичні та методологічні підходи стосовно дослі-

дження інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства висвітлені в працях таких вчених, як Л. Мельник, Ю. Ніколаєв, С. Валентей, О. Лазор, В. Бганба–Церера, Э. Піанка та інші.

Метою статті є формування методологічних підходів до дослідження інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства відповідно вектору встановлених цілей та завдань еколого–економічного розвитку на макро-, мезо-, мікрорівнях та на рівні суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Необхідність міждисциплінарного характеру дослідження інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства як джерела оптимізації взаємодії суб'єкта господарювання і природного середовища, визначається ситуацією, за якої природоохоронна діяльність і природоохоронні заходи підприємств та механізм їх інвестування здійснюються в умовах ринкової економіки, що розвивається, відображається у використанні спектру методів філософського пізнання, аналізі тенденцій та динаміки розвитку об'єкта дослідження в складних економічних умовах, формуванні рекомендацій щодо покращення його функціонування, і зумовлює важливість та необхідність синтезу прийомів, теоретичних і емпіричних рівнів досягнень різних наук – технічних, соціологічних, інвестиційного менеджменту, економічної теорії, правознавства, екологічного менеджменту, статистики, фінансів. Підтвердженням цього слугує позиція С. Валентей, котра зазначає, що «...Компоненти навколишнього середовища об'єднує велика кількість зв'язків з іншими системами штучного і природного походження... Це доводить, що проблема навколишнього середовища не може бути вирішена шляхом дослідження окремих біологічних, економічних, соціально–гігієнічних, демографічних та інших її аспектів з наступним їх підсумовуванням. Очевидно, має бути сформована єдина теорія, яка дасть змогу виробити принципи єдиної екологічної політики, що можливо лише в разі створення цілісної картини того, що відбувається» [3, с. 47–48]. Крім того, С. Валентей вказує «...навколишнє середовище складається з трьох компонентів... Найшвидшими темпами розвивається техносфера (роки), далі соціосфера (десятиріччя) і, нарешті, для зміни природного середовища потрібні століття. Звідси, при певному спрощенні, випливає, що історія людства є зміною техносфери і соціального середовища за практичної незмінності природної складової» [1, с. 33]. Однак автор вважає, що експансія техно– і соціосфери може зумовити «відрив» цих складових навколишнього середовища від природного базису і до руйнації екосистеми. Тому реалізація інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства лише підвищить роль і значення природоресурсного потенціалу для досягнення економічного розвитку як суспільства в цілому, так і окремого суб'єкта господарювання.

За основу дослідження інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства автором

взято множину філософських та загальнонаукових принципів пізнання, які забезпечують об'єктивне бачення функціонування та розвитку об'єкта дослідження.

До філософських віднесено такі принципи: системності, єдності та боротьби протилежностей, взаємозв'язку та розвитку еколого–економічних явищ і процесів, трансформації кількісних змін в якісні, заперечення–заперечення, історичної і логічної єдності, які репрезентовано у табл. 1.

Систему загальнонаукових принципів дослідження інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства (цілісності, комплексності, динамічності, правового регламентування, соціальної пріоритетності, суспільної доцільності, диференційованості, єдності у просторі і часі, наукової обґрунтованості, єдності теорії і практики, керуваності еколого–економічними формуваннями (утвореннями), збереження та розвитку конкурентних переваг об'єкта, відтворення життєзабезпечувальної системи, порівнянності альтернативних варіантів рішень при їх відборі, етапності інвестування здійснення природоохоронних заходів підприємства, ієрархічності і прийнятності еколого–економічного та соціального ризику), відображено в табл. 2.

Застосування системного підходу до проблеми інвестування охорони довкілля, зокрема, інвестування здійснення природоохоронних заходів підприємством, полягає у виокремленні чинників впливу на цей процес та аналізі характеру взаємодії останніх.

Взаємовідносини у системі «суб'єкт господарювання (підприємство) – навколишнє природне середовище» характеризуються єдністю, взаємозв'язком і взаємовпливом. Функціонування підсистем «суб'єкт господарювання (підприємство)» і «навколишнє природне середовище» забезпечується на основі різних законів і принципів, що зумовлює складність проведення системного аналізу цих підсистем та отримання «єдиного» результату (різні пріоритети, одиниці виміру, підходи до питання інвестування здійснення природоохоронних заходів підприємствами та ін.). Кількісний вимір взаємозв'язків у системі «суб'єкт господарювання (підприємство) – навколишнє природне середовище», може забезпечити підхід, змістове наповнення якого ґрунтується на тому, що система «суб'єкт господарювання (підприємство) – навколишнє природне середовище» розвивається як за характерними лише їй законами, так і за законами, притаманними кожній її складовій. Разом із тим «природні закони мають більш універсальний характер, оскільки багато з них діють і в суспільстві» [2, с. 7–8]. Наведене свідчить про життєздатність соціально–економічної системи за умови врахування законів, які характерні для кожної із підсистем, послаблення суперечностей суб'єктів господарювання (підприємств) з навколишнім природним середовищем, що обґрунтовує необхідність розвитку та удосконалення інвестиційного механізму забезпечення природоохоронних заходів підприємства.

Застосування методичного підходу, що використовується у теорії ієрархічних систем, дозволяє виокремити особливості

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 1. Філософські принципи дослідження інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства¹

Принцип	Зміст принципу
1	2
1. Принцип системності	Ґрунтується тому, що в ході розгляду процесів та явищ незаперечною і обов'язковою є наявність внутрішнього середовища об'єкта, а необхідним – врахування взаємозв'язку змінних внутрішнього середовища та факторів зовнішнього середовища, зміни одного з яких призводять (або можуть призвести) до зміни форми та змісту усіх (або окремих) внутрішніх змінних. На стан об'єкта дослідження постійно (регулярно) впливають чинники зовнішнього середовища, які різняться між собою різною періодичністю та інтенсивністю такого впливу, тотожно як розвиток об'єкта безумовно впливає на складові соціально-економічної системи (погодженість усіх граней інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства як між собою, так і з станом економіки). Такий підхід до виміру зв'язків у системі «суспільство (суб'єкт господарювання) – природа» свідчить про наявність складної системи соціальних, економічних та екологічних відносин, які реалізуються через суспільство, суб'єктів господарювання, здійснення ними діяльності щодо охорони довкілля та інвестування природоохоронних заходів. Принцип системності синтезує числові та евристичні оцінки, внутрішні та зовнішні оцінювання інвестиційної діяльності, пов'язаної із реалізацією природоохоронних заходів підприємства
2. Принцип єдності та боротьби протилежностей	Зорієнтований на те, що неефективний інвестиційний механізм здійснення природоохоронних заходів підприємства має самозруйнуватися завдяки протиріччям, які є джерелом розвитку і формування нового інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства (об'єктивна потреба у тому, щоб природоохоронні заходи підприємства, здійснювані в результаті інвестування у них, носили запобіжний характер і ґрунтувалися на принципі «прогнозуй і попереджуй», а не «реагуй і виправляй»)
3. Принцип взаємозв'язку та розвитку еколого-економічних явищ і процесів	Полягає в тому, що еколого-економічні явища і процеси вимагають усестороннього врахування і розгляду без відриву від конкретної ситуації, в динаміці у часі і просторі (узгодження економічного стану підприємства з можливостями інвестування природоохоронних заходів, аналіз взаємозв'язків між елементами інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства та наслідками їх дії, врахування вимог і тенденцій екологізації політики суб'єктів господарювання, виключеність ізольованого саморозвитку підприємства). Значимість принципу взаємозв'язку та розвитку еколого-економічних явищ і процесів з позиції Е. Піанка, полягає в тому, що «Екологічні проблеми часто буває вигідно розглядати з позицій еволюції теорії, так само як еволюційні проблеми виявляється корисно проаналізувати з точки зору екології» [7, с. 25]. Цей принцип орієнтує на використання у ході дисертаційної роботи прогнозування, оцінку реалій та перспектив розвитку інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства, використання методів планології для сприяння розвитку цього механізму у майбутньому
4. Принцип перетворення кількісних змін в якісні	Базується на тому, що формування нової якості супроводжується створенням бази (простору) для нових кількісних змін. Розвиток еколого-економічних явищ в результаті інвестування у здійснення природоохоронних заходів підприємства здійснюється по висхідній до певної величини, після чого об'єкт набуває нової якості, яка, в свою чергу, забезпечує можливості для нового кількісного зростання (інвестування у здійснення природоохоронних заходів підприємства дозволяє зменшити забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів та розміщення відходів у довкіллі, що зумовлює зменшення суми збору за забруднення навколишнього природного середовища, яку сплачуватиме суб'єкт господарювання)
5. Принцип заперечення-заперечення	Згідно з цим принципом процеси реалізації, розвитку інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства відбуваються по наростаючій (висхідній) – від простого до складного, від нижчого до вищого, від одного заперечення до іншого. Етапність розвитку досліджуваного об'єкта досягається шляхом переходу до нової якості, із запереченням попередньої, яка, в свою чергу, заперечила стару якість. Удосконалення інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства починається з моменту, коли стара система управління охороною навколишнього природного середовища зазнає впливу з боку нової
6. Принцип історичної і логічної єдності	Принцип історичної і логічної єдності передбачає вивчення дії інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства в системі ретроспективного (п'ять і більше років), оперативного (до одного року) та стратегічного аналізу (аналітичні дослідження процесів і тенденцій, що відбуваються в молочній галузі промислового виробництва. Наприклад, розроблення прогнозів дозволить оцінити якісні та кількісні параметри інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства в минулому, теперішньому і майбутньому, зробити висновки про тенденції, динаміку та фактори впливу на останній, визначити інвестиційний потенціал природоохоронного характеру на перспективу

¹Примітка. Складено з використанням джерела [7].

інвестиційного механізму забезпечення природоохоронних заходів підприємства, як системи, для його характеристики:

- багатоцільова система з ієрархічною формою;
- складові елементи інвестиційного механізму забезпечення природоохоронних заходів підприємства як системи

часто зазнають неконтрольованих (слабо контрольованих) впливів;

- характер зв'язку між компонентами цієї системи складний;
- інвестиційний механізм забезпечення природоохоронних заходів підприємства як система складається з підси-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 2. Групування загальнонаукових принципів дослідження інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства¹

Принцип 1	Зміст принципу 2
1. Принцип цілісності	Для будь-якого предмета визначальними є його зміст і форма, причому, форма є способом існування змісту, залежить від нього, впливає на нього, стримуючи або стимулюючи його розвиток (наприклад, зміст запобіжних і компенсаційних витрат (інвестицій) у економіках командно-адміністративного і ринкового типу є різним. Для покращення економічних відносин добір та удосконалення форм є доволі значимим). Цей принцип передбачає застосування у дисертаційній роботі структурно-функціонального аспекту, згідно якого складові системи здійснення природоохоронних заходів підприємства підлягають не відокремленому, ізольованому розгляду, а у взаємозв'язку, взаємовпливу та взаємозалежності з економічними, соціальними та ін. процесами, які відбуваються
2. Принцип комплексності	Ґрунтується на врахуванні кумулятивної, спільної, загальної, а не розрізної дії факторів впливу на процес інвестування здійснення природоохоронних заходів підприємства (загальна сума збору за забруднення навколишнього природного середовища, що справляється підприємством, включає суми збору, які сплачуються за: викиди забруднюючих речовин у атмосферу, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти та розміщення відходів у довкіллі). Суспільний прогрес і еколого-економічний розвиток неможливі без здійснення природоохоронної діяльності із цілеспрямованою зміною у інвестиційному механізмі здійснення природоохоронних заходів підприємств, принципах господарювання. Важливо враховувати не тільки окремі ефекти соціального і еколого-економічних процесів розвитку, а й їх спільний (синергетичний) ефект розвитку
3. Принцип динамічності	Передбачає врахування постійних змін у розвитку процесів і явищ, що визначають зміст інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства. Цей принцип передбачає врахування: змін стану довкілля, розміру інвестицій у здійснення підприємством природоохоронних заходів, факторів внутрішнього і зовнішнього середовища суб'єкта господарювання, а також аналіз минулого і існуючого стану досліджуваного об'єкта, котрий через дозволяє виокремити напрями удосконалення об'єкта і предмета дослідження
4. Принцип правового регламентування	Базується на необхідності економіко-правового врегулювання дії інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства, дотриманні законодавчих і нормативно-правових актів, що регулюють інвестиційну діяльність в галузі природоохоронної діяльності підприємств
5. Принцип пріоритетності соціальної складової	Полягає у закладенні в основу процесу інвестування здійснення природоохоронних заходів підприємства принципу пріоритетності соціальної складової (забезпечення належної якості життя населення, безпечного стану навколишнього природного середовища). В основу проблеми інвестування у здійснення природоохоронних заходів підприємства має бути покладено соціальний критерій доцільності
6. Принцип диференційованості	Передбачає врахування особливостей економічного розвитку, антропогенного навантаження, яке справляють на довкілля різні підприємства промислового виробництва
7. Принцип єдності у просторі і часі	Означає дослідження процесу інвестування у здійснення природоохоронних заходів підприємства у просторово-часовій єдності, а також врахування та послаблення (усунення) дії факторів низької ефективності інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства
8. Принцип наукової ґрунтованості	Полягає у врахуванні в процесі інвестування природоохоронних заходів підприємства еколого-економічних законів, нових позицій і підходів
9. Принцип єдності теорії і практики	Означає, що інвестиційний механізм здійснення природоохоронних заходів підприємства повинен бути логічним, базуватися на принципах і методах управління, а рішення, через які забезпечується його функціонування і розвиток – розв'язувати одне із завдань практичного характеру
13. Принцип керованості еколого-економічними формуваннями	Передбачає виокремлення в об'єкті дослідження керуючої (державні структури, суб'єкти господарювання, що справляють вплив на здійснення та можливості покращення природоохоронної діяльності підприємства через інвестування у її здійснення) та керованої (інвестиційний механізм здійснення природоохоронних заходів підприємства) систем, що дозволяє з врахуванням підсумків та результатів таких впливів спрямувати еколого-економічні процеси у певному напрямі
14. Принцип збереження та розвитку конкурентних переваг об'єкта	Полягає у з'ясуванні сильних і слабких сторін інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства, виявленні їх стану в майбутньому, а також можливостей сформулювати цільові стратегічні орієнтири розвитку цього механізму та отримати очікувані переваги удосконалення останнього
15. Принцип відтворення життєздатної системи	Розвиток об'єкта дослідження повинен забезпечувати збереження та підтримання в належному стані екологічної системи, на яку справляє вплив підприємство
16. Принцип порівняльності альтернативних варіантів рішень при їх відборі	Означає, що можливі варіанти рішень щодо інвестування здійснення природоохоронних заходів підприємства підлягають порівняльності в розрізі таких факторів: час, фінансове та інформаційне забезпечення, технічні можливості, якість, рівень екологічного і соціального ризику
17. Принцип етапності інвестування здійснення природоохоронних заходів підприємства	Передбачає дослідження об'єкта дисертаційної роботи у оперативному, тактичному і стратегічному часових горизонтах (межах)
18. Принцип ієрархічності та прийнятності еколого-економічного та соціального ризику	Полягає у визначенні ступеню ризику, котрий пов'язаний з обмеженістю інвестиційних ресурсів підприємства та необхідністю їх використання для розв'язання першочергових проблем суб'єкта господарювання. Певний рівень ризику має місце за будь-яких умов, особливо, коли можливості фінансування здійснення природоохоронних заходів підприємства та використання застарілих технологій та обладнання є обмежені. Цей принцип передбачає формування рівнів ієрархії в інвестуванні охорони довкілля (наприклад, взаємна участь держави, громадськості і підприємства у процесі інвестування здійснення природоохоронних заходів підприємства)

¹Примітка. Складено автором самостійно.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

стем, які різняться між собою ступенем складності, структурою і специфікою елементів;

– інвестиційному механізму забезпечення природоохоронних заходів підприємства як системі притаманні: послідовне розташування складових елементів (підсистем); пріоритет втручання підсистеми верхнього рівня; залежність дій підсистеми верхнього рівня від здійснення інвестиційної діяльності підсистемами нижчого рівня.

Системний підхід у вивченні проблеми функціонування і розвитку інвестиційного механізму забезпечення природоохоронних заходів підприємства як системи дозволяє вирішувати комплекс завдань, до яких відносяться: проблема взаємозв'язку інвестування природоохоронних заходів підприємства з факторами впливу на його здійснення; відображення взаємозв'язку організаційних структур управління, задіяних в управлінні і регулюванні природоохоронної діяльності на загальнодержавному, регіональному, місцевому рівнях та на рівні суб'єктів господарювання; виокремлення факторів здійснення організаційно-управлінських та регулюючих впливів на рівні суб'єкта господарювання (підприємства); вивчення та аналіз функціонального навантаження елементів інвестиційного механізму забезпечення природоохоронних заходів підприємства.

Системність розгляду об'єкта дослідження ґрунтується на використанні низки прийомів, способів системного аналізу, вектор яких направлений на виокремлення характеристик, особливостей, взаємозв'язків та взаємовпливів складових інвестиційного механізму забезпечення природоохоронних заходів підприємства, виявлення і врахування суперечностей та проблем функціонування цього механізму, створення основ для підготовки і прийняття управлінських рішень щодо здійснення інвестування природоохоронних заходів підприємства.

Логічне впорядкування цілеорієнтації здійснення інвестування природоохоронних заходів підприємства є джерелом для пошуку оптимального варіанта розв'язання дискусійних аспектів, які виникають в ході здійснення природоохоронної діяльності підприємства, зокрема, її інвестування. Комплексний характер системного аналізу характеризується наявністю еколого-економічних, інвестиційних, організаційних, соціальних проблем та необхідністю підготовки і прийняття управлінських рішень щодо їх вирішення і зорієнтований на вирішення теоретичних і практичних завдань інвестування природоохоронних заходів підприємства.

Доцільним є використання прийомів і методів порівняльного аналізу, що охоплюють рівні: проведення аналізу та здійснення оцінок в розрізі локальних (метод статистичних порівнянь (співставлень), порівняння планових і фактичних результатів, метод нормативних оцінок) та комплексних ознак (загальний (комплексний) показник виступає інструментом для оцінки системи якісних ознак). Загалом, вказаний вище метод використовується з метою виявлення відхилень фактичного (наявного) стану певної системи від бажаного із паралельним з'ясуванням причин цих відхилень

(запланований і фактичний обсяг інвестування природоохоронних заходів підприємства).

У той час як метод системного аналізу дозволяє розглядати об'єкт і предмет статті як окремі підсистеми з метою їх вивчення, – метод синтезу уможливує уявне об'єднання складових об'єкта дослідження для досягнення організаційної стрункості та єдності структури інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства.

Метод абстрагування, котрий теж застосовується в дослідженні економічних, екологічних та інших процесів, дозволяє абстрагуватись від окремих несуттєвих властивостей досліджуваного об'єкта і паралельно зосередити увагу на властивостях, котрі є відображенням сутності механізму функціонування об'єкта. Так, частина економічних категорій не підлягає виявленню і вимірюванню через безпосереднє спостереження (наприклад, реалізація еколого-економічних принципів «забруднювач платить» і «споживач платить», які закладені в основу функціонування механізму збору за забруднення навколишнього природного середовища). Це зумовлює актуальність і необхідність використання названого вище методу. Іншим аспектом абстрагування є узагальнення, яке полягає у «сходженні від абстрактного до конкретного», що передбачає погляд на розрізнені явища, процеси, факти як певну систему, елементи якої мають свою харизму, наділені характерними рисами, спільними домінантами з іншими аналогічними явищами і процесами.

Необхідним є застосування загальнонаукових методів індукції та дедукції. Індуктивний метод дозволяє зробити резюмуючий висновок на основі розрізнених, поодиноких фактів (наприклад, висновок про неефективність функціонування інвестиційного механізму забезпечення природоохоронних заходів підприємства ґрунтується на фактах про несвоєчасність інвестування природоохоронних заходів підприємства (за принципом «реагуй і виправляй» та ін.). Дедукція дозволяє набути знань про складові елементи об'єкта дослідження на основі загальних знань і положень (дані про обсяги викидів в атмосферу, скидів у водні об'єкти та розміщення відходів у довкіллі і їх частку у загальній сумі збору за забруднення навколишнього природного середовища формують уявлення про загальну картину забруднення підприємством навколишнього природного середовища).

Поряд із множиною загальнонаукових методів, доцільно застосовувати і конкретно-наукові методи, такі як економіко-статистичний та економіко-математичний. Їх суть полягає в одержанні інформаційних даних про стан об'єкта дослідження, виявити зв'язки, залежності і детермінанти між процесами і явищами (наприклад, динаміка інвестицій у здійснення природоохоронних заходів підприємства залежно від збільшення обсягу виробництва).

Метод екстраполяції базується на припущенні про безперервність розвитку більшості економічних процесів, оскільки, якщо системі в минулому періоді був притаманний розвиток з відповідною постійністю та темпом, то можна припустити, що

така постійність чи розвиток залишаться такими ж впродовж певного період часу в майбутньому періоді. Разом з тим цей метод не враховує вплив факторів динамічного зовнішнього середовища, що виключає абсолютизацію останнього у науковій роботі (абсолютні прирости та темпи зростання інвестицій у здійснення природоохоронних заходів підприємства).

Висновки

Отже, представлена автором методологія теоретичного і практичного дослідження інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства зорієнтована на з'ясування і розкриття сутності об'єкта і предмета дослідження як єдиного цілого; виявлення множини зв'язків у ньому, систематизації і типізації цих зв'язків. Наведений підхід до вивчення інвестиційного механізму здійснення природоохоронних заходів підприємства сприяє об'єднанню теорії і практики, формує струнку, логічну, цілісну концепцію розвитку та удосконалення досліджуваного об'єкта на перспективу.

Література

1. Указ Президента України від 10 лютого 2004 року № 176/2004. 309 «Про положення про Державний комітет природних ресурсів України» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gdo.kiev.ua
2. Бганба–Церера В.Р. Экологическая проблема: социально–философские основания и пути решения / В.Р. Бганба–Церера. – М.: РАУ, 1993. – 78 с.
3. Валентей С.Д. Развитой социализм: экологическая политика / С.Д. Валентей. – М.: Экономика, 1984. – 104 с.
4. Мельник Л. Принципи екологобезпечного розвитку / Л. Мельник // Економіка України. – 1996. – №2. – С. 71–78.
5. Николаев Ю.О. Экоинновационное развитие и макроэкономическая стабильность (методол. аспект): [монография] / Ю.О. Николаев. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико–экологических исследований НАН Украины, 2005. – 340 с.
6. Пианка Э. Эволюционная экология / Э. Пианка. – М.: Мир, 1981. – 399 с.

В.В. НАГАЙЧУК,
здобувач, викладач, Вінницький інститут економіки Тернопільського національного економічного університету

Методологічні аспекти змісту, класифікації та напрями зниження витрат виробництва

У статті розкривається зміст поняття «витрати підприємства», подається класифікація витрат за основними класифікаційними ознаками. Окреслено напрями зниження витрат виробництва та надано рекомендації щодо вдосконалення системи управління витратами на підприємстві.

В статье раскрывается содержание понятия «расходы предприятия», предлагается классификация затрат по основным классификационным признакам. Определены направления снижения затрат производства и даны рекомендации по совершенствованию системы управления затратами на предприятии.

The article reveals the meaning of enterprise expenses, the classification of expenses by major classification criteria is proposed. The directions to reduce costs of production are defined and recommendations to improve cost management in the enterprise are given.

Постановка проблеми. Матеріальні блага і послуги складають основу життя і розвитку будь–якого суспільства. Створення споживчих благ для задоволення потреб людей здійснюється за допомогою виробництва і є головною його метою. Тому дослідження процесу виробництва на підприємствах у всіх його проявах, його закономірностей і тенденцій є ключовою проблемою економічної науки і практики.

Важливою складовою дослідження виробництва є його витрати, оскільки виробництво починається саме з витрат, а вже потім, як похідні від них, розглядаються питання організації, управління і одержання результатів діяльності підприємства.

Важливою умовою успішної діяльності підприємств є досягнення оптимального рівня витрат на виробництво, внаслідок чого зростає конкурентоспроможність продукції та стане реальним досягнення довгострокового економічного зростання підприємств.

В економічній літературі до теперішнього часу наводяться неоднозначні визначення поняття «витрати», і при цьому часто відсутні необхідні методологічні акценти відносно їхнього змісту, класифікації і оцінки, що суттєво знижує глибину розуміння, об'єктивність і системність підходу до даної економічної категорії.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання основ сутності, класифікації та управління витратами підприємства є предметом уваги багатьох науковців та практиків. Дослідженням цих питань займаються як зарубіжні, так і вітчизняні фахівці: І.В. Бугай, З.С. Варналій, Т. Войтенко, Н. Вороня, В.М. Панасюк, О.О. Пилипенко, Н. Скригун, Ю.С. Цал–Цалко, Л. Цимбалюк, Н.В. Шандова, Дж. Шанк та інші, але низка питань залишається невирішеною і вимагає дослідження.